

alapformák aránya nem éri el a 10%-ot. Az eszközkészletnek ez a meghatározó karaktere a lelőhely faunájával (mamutok!) összevetve nehezen értelmezhető.

A típuslistában a klasszikus középsőpaleolit kaparók a teljes eszközkészlet 54%-át (III. tábla), a felsőpaleolit típusok (árvésők, vakarók, gyaluk) 12%-át, a kifejezetten alsópaleolit kavicseszközök 6%-át képviselik. A munkaeszközök (bőrmegmunkáló kaparók, fa- és csontmegmunkáló völgyelt és fogazott eszközök, vésők) szokatlanul magas aránya kétséggel teszik azt a véleményt, hogy a lelőhely eszközelőállító műhely volt. Több kutató ugyanis a nagy mennyiségű szilánkból, gyártási hulladékból erre következtetett. Újabban több régészeti iskola vonja kétségbe a műhely és telep szétválasztásának jogosságát.

AZ IPAR KAPCSOLATAI

A magyarországi őskorok történetében mutatkozó sajátos kettősség a tatai lelőhelyre is vonatkozik. A nagy kronológiai hiátusok, a paleoökológiai okokkal nemigen magyarázható üres időszakok, majd a (geológiai értelemben) gyors és intenzív benépesedés pl. a középső őskorban a hazai paleolitikum történetének sajátos, ritmikus lüktetését eredményezik. Tata-Porhanyóbánya régészeti leletanyagának sem közvetlen előzményét, sem helybeni fejlődését, sem közvetlen utódkultúráit nem ismerjük. Előtte (az alsópaleolit Vértesszőlős felé) és utána (a kavicsgravetti Ságvári kultúra irányában) hosszú, több geológiai időszakos átívelő szünet van.

A kortárs lelőhelyek között két szempont szerint is kereshetjük a tatai lelőhely közvetlen kapcsolatait: sajátos települési módja következtében a travertino-lelőhelyeken, valamint a kavicsfeldolgozó iparok között. Ezek részben egybeesnek, azaz kavicsfeldolgozó mésztufa-lelőhelyek, részben nem, azaz kavicsfeldolgozó barlangi lelőhelyek. A legrégebben ismert travertino lelőhelyek Németországban és Szlovákiában vannak. Előbbi pl. az ipar általánosan használt összefoglaló elnevezésének névadó lelőhelye, Taubach. Klasszikus középsőpaleolit travertino lelőhely a szlovákiai Ganovce. A kavicsfeldolgozó iparok jelentős barlangi lelőhelyei a cseh-morva hegyvidéken és Közép-Olaszország nyugati partjainál (Monte Circeo) találhatóak, a pontini ipar híres lelőhelyei.

A kisméretű kavicsokat feldolgozó ipar lelőhelyei egy széles közép-európai sávban koncentrálnak. Feltételezhető, hogy ez a nyersanyagbeszerző stratégia és eszközelőállító technológia egy olyan erős alsópaleolit iparban gyökerezik, amelynek nyomai szóróványosan egész Európában fellelhetők, s amelyből (lappangó? belső?) hosszú fejlődés után a középső-paleolitikum változatos kavicsiparai kibontakoztak és időben-térben eltávolodtak egymástól. Ha a gyarapodó leletek ezt az elméletet alátámasztják, akkor a Gábori Miklós által olyan meggyőző adatokkal bizonyított zonalitás nem lesz annyira kizárólagos érvényű, mint korábban hitték.¹⁹

A hazai lelőhelyek közül általános értelemben, mint középsőpaleolit kavicsfeldolgozó ipar, Érd, és a bükki barlangok kitöltésének Würm előtti, legalsó rétegeből gyűjtött néhány, szinte csak jelzés értékű kavicseszköz tartozhat ehhez a körhöz.

A lelőhely topográfiája kapcsán ki kell emelni, hogy a Dunántúl északkeleti szöglete egy geológiai értelemben vett szűk időtartamon belül több középsőpaleolit iparnak is